

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Iacobi Lobbetii Leodiensis E Societate Iesv. Specvlvm
Ecclesiasticorvm, Ac Religiosorvm.**

Lobbet de Lanthin, Jacques

Leodii, 1640

Capvt VIII. De Cæremonijs Missæ: ijs præsertim, quæ in actione
consistunt.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-47105](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-47105)

nia danda. Erat enim B. Luciani pectus altare viuum, ac spirans, erant innoxia Diaconorum manus, mobilia quidem altaria: sed plena spiritu, ac vita altiore; atque utinam nobis essent eæ manus, in quas toties illabatur euocatum quodammodo cælo Numen, Deus homo: id, esset pectus, in quo ut ara nobiliori quiescit, augustum, & diuinum Christi corpus; à quo manat oleum deuotæ mentis, ac miserationis.

CAPVT VIII.

De Cæremonijs Missæ: ijs præsertim, quæ in actione consistunt.

§. PRIMVS.

Ieiunium naturale.

Priusquam agam de ritibus, sacrisque Missæ cæremonijs, erunt nonnulla præmittenda de ieiunio naturali (id est diei integræ à media scilicet nocte, ad usque tempus, & horam sacrificij) quod à sacratioribus Mystis exigit Ecclesia.

Ei certè reclamationem Lutherus, aitque esse articulum Papæ, & Papistas merè fatuos, & stolidos appellat, qui ieiunio stomacho synaxim percipiant, vultque liberum cuique videri, & esse; hæc sunt Lutheri scommata. *Nos autem istos merè fatuos, & stolidos appellamus, & communionem liberam habemus*

L. contra
Regem
Angliæ.

L q

sive

306 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
sive per diem, sive per noctem; sive manè, sive vespere:
apud nos non peccat; qui modestè ederit, aut bibe-
rit ante communionem.

Quis autem censendus sit modestè edisse, aut bibisse, explicat in libro de formula Missæ, dum ait: ne quis crapula ructet, aut distento ventre pinguescat: hæc illi modestia est, & sobrietas sacris epulis præuia: in qua præceptione rigidus sibi visus est interpres, & Doctor, vt qui plerumque & infamem crapulam eructaret, & dilatato ventre non saginari modo, sed propè crepere, rumpiq; videretur.

Ne porro videatur Lutherus id sine ratione iactasse, erroris sui patrociniū sumit ab exemplo Christi, qui & Sacramentum hoc instituit, & sumpsit ipse, imò & discipulis sumendum obtulit etiam post cœnam, & liberalem quidem.

Vt huic argumento fiat satis primum id statui-
mus, non omne Christi exemplum, etiam nobis
in exemplum trahi, multoq; minus in præceptum;
Christus prius circumcidi voluit, dein à Ioanne
baptizari; an ideo recte conficiēs Christianum pri-
mò debere circumcidi, deinde baptismi aquis, ac
fluentis elui?

Christus hoc Sacramentum instituit, ac distri-
buit post cœnam typicam, & esum Agni Paschalis,
an hinc in Christiana logica concludes etiam typi-
cam illam, & Paschalem cœnam epulo Eucharis-
tico præmitti oportere?

Sed illa, inquit, abrogata est, cessitque mensæ diuini. Et hoc volo, tibi que lubens concedo, sed & tu mihi illud cedito, mensam illam tuam, cui incumbis totus, vinum liberale, quo mades, & effluis, catholico ieiunio concedere oportere. Sed audio, reclamationes, recalcitras, & pleno ventre de ieiunio disputas, & in illud inueheris, ac debaccharis: nec mirum, ventri natus es, & abdomini, huius es seruus & mancipium: nec ut velis ieiunio stomacho sapere possunt diuina: at alij sapiunt qui se non Baccho mergunt: sed musto replent diuiniore.

Ex ijs fuit Augustinus, qui hunc Ecclesiæ Romanæ morem, iam inde à primis sæculis vsurpatum magnificè prædicat. *Placuit, inquit, Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti, in os Christiani prius corpus Dominicum intraret, quam ceteri cibi, nam ideo per vniuersum orbem mos iste seruatur.*

Contra hunc morem orbis vniuersi pugnat Lutherus, contra sanctorum placita; contra veneranda Conciliorum decreta: contra sensum Antiquitatis, quem ne impugnet magis; audiat ille, etsi ipsis inferis altè insepultus audire non possit, at saltem audiant eius asseclæ Lutherani: & æquis oculis aspiciant, quid pro seueriore ieiunio senserint, & scriptis ediderint Ethnici, ac Iudæi impia licet, duræque ceruicis.

Amphiarus Ethnicus homo à natura ipsa edo-

Qq 2

ctus,

Volaterr.
l. 13.

ctus, edixit vt Sacerdotes qui responsa clarè à Dijs excipere, & hominibus reddere voluerint, integrum diem à cibo, triduum à vino abstinerent.

Censebat nimirum ad ebrias, & temulentas voces obmutescere superos, nec oracula reddere mortalibus nisi sobrijs, imò & ieiunis. Venter enim benè fartus caret auribus, nec Diuorum linguas admittit etiam ex ipsa Ethnicorum opinione.

Hom. de
ieiunio.

Videamus, quæ & Iudæis persuasio. D. Bassilio teste Sacerdotes olim non ingrediebantur tabernaculum nisi ieiuni, vt maiore fiducia Deum orarent, atque exorarent. Occuparat illos ea opinio, ieiunæ linguæ cælum aperiri, & patere: claudi verò, & negari stomacho pleno. Inde ieiuna lingua audiit cœliclausis.

Ea fuit Eliæ magni, quæ cœlos pro libito vel aperuit, vel occlusit. Hæ enim illius voces. *Viuat*
3. Reg. c. 17. v. 1. *Dominus Deus Israël in cuius conspectu sto, si erit annis his ros & pluuia nisi iuxta oris mei verba: quæ verba liberæ, & arduæ mentis dum amat, miraturque* Ambrosius ait. *Eliæ ieiuno ore vox emissa cœlum clausit sacrilego populo Iudæorum.* crederes ieiunæ linguæ parere cœlum, & astra, benignosque siderum omnium influxus adstipulari; quod certè vel maximè patuit in magno illo Heroe, Israël's Duce, Iosue: cuius paucas vuculas, easque ieiunas, sol ipse exaudiit, stupuit, stetit. *Stetit*, inquit Tertulianus

In eum
locum.

tulianus, *Sol in Gabaon, & luna in Aialon, ut exaudiret Deus hominem parem Solis.* Par fuit Soli, quia non minus, quam Sol ieiunabat, & abstinentia sua orbi vniuerso prælucebat.

A Iosueredeo ad Eliam, quem solemne ieiunium etiam supra cœlum, & Solem euexit. De quo Ambrosius. *Hoc gradu, inquit, Elias ascendit antequam curru.* Et ista faciunt ad vim ieiunæ linguæ, mentisque: Hęc ad religionē, & sacrorum reuerentiam.

Fuit ille quondam mos Antiquis, & sanè pius ac religiosus, vt etiam de lege ad iuramentum adacti, illud non emitterent nisi ieiuna salua ad obseruationem diuini nominis, quod efferre tepente à vino, potuque lingua à sacris videbatur alienum.

Quod si ea veteres omnes tenuit opinio, ea ieiunij obseruantia, ac religio; necessum est fateamur: Primum Lutherum, & Lutheranos omnes Neotericos esse, & ab antiquitate degeneres. Deinde & alterum illud, pio more, rituque inductum in Ecclesiam, vt Sacerdos sacris non assistat nisi ieiunus.

Debet ille vt Legatus totius populi vota excipere, Deoque reddere: atque à cœlo responsa, & velut oracula referre: debet ad miserationem flectere superos omnes, & instar Eliæ alicuius soluere, laxare cœli repagula, opportunumque gratiarum imbrem, solutis diuinæ munificentia nubibus in terras, in arida, ac hiantia mortalium corda demittere.

Qq 3

Debet

310 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
Debet vt alter Iosue, non solem, facem illam, &
oculum orbis: sed ipsum lumen æternum, lumi-
nis fontem, abyssum, Deum hominem, potenti
verbo sistere: debet vsurpare non nudum modo
Dei sui nomen: sed sacrosanctas, ac Deificas illas
voces; voces longe superiores etiam ijs, quibus olim
in prima rerum molitione, è nihilo euocatus orbis
prodiit: Dixit olim Deus, & facta sunt: dixisse, fuit
etiam fecisse: sed quid amabo? cœli regiam, &
aspera superis orbibus sidera, flammâsque immen-
sam aquarum abyssum, liquida maria: terræ mo-
lem & si quid ea portatur: at dicit Sacerdos, & fa-
ctum est Christi corpus: quod tantum à cœlo,
terra, aqua, elementis, vniuerso que dignitate di-
stat; quantum inferi à superis, humana à diuinis,
ima à summis: debet denique Sacerdos cum ad con-
secrationem accedit, ad cœlum quodammodo ip-
sum accedere: imò cœlo quasi ipso, cœlestibus
que accolis cingi: in illa inquam hora (quam S.
Pater Epiphanius *terribilem horam* appellat, lucidi
ætheris orbis aperiuntur, descendunt Angeli, cir-
cumuolant cœlestium spirituum chori, & sese ter-
ris inclinat Paradisus, vt eo veluti capiatur Sacerdos,
& in illum euadat abstinentiæ gradu, ceu curru
deuectus instar alterius Eliæ, & hæc in præsentia af-
ferre placuit, pro sacro illo ieiunij ritu, quem sacri-
ficanti pia Mater Ecclesia indicendum putauit.

Orat. de
Resur.
Christi.

§. 2.

*Lotio manuum ante sacrificium, sacramque
Communione.*

DE hac manuum lotione aliquid verbulo ante insinuavi, modo ex professo fusius agam, ex eaque præclara deducam morum documenta.

Aaroni, ac filijs eius hanc olim Mosis calamo legem inscripsit Deus. *Facies labrum aeneum, cum basi sua ad lauandum, ponesque illud inter tabernaculum testimonij, & altare, & missa aqua lauantur in ea Aaron & filij eius, manus suas, ac pedes.* Exod. 30. v. 18. 19.

Ea lex cælo iudice lata à Iudæis transijt ad Gentiles: ad quorum morem alludit illa Hesiodi parœmia. *Illotis manibus sacra tractare nefas.*

Imò placuit suauis, diuinæque prouidentia, cum quoque ritum in noua, ac Christiana lege vsurpare: Sacerdotes enim sacris operaturi, iubentur prius manus eluere: imò & sub ipsum sacrificij tempus eluunt, adnectuntque votum illud regij vatis. *Lauabo inter innocentes manus meas, & circumdabo altare tuum Domine.* Et hæc Sacerdoti cæremonia singularis; illa etiam alijs fidelibus communis.

In primitiua Ecclesia Christiani omnes templum ingressuri, & communicaturi, manus lauare soliti, quem in vsu pro foribus templi visebatur vas ingens aquæ opportunum sacrae illi lotioni, cuius loco

312 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
loco in presentia ad templi fores seruatur vasculum
aquæ lustralis, quo non tam corpus, quam animus
eluitur.

Illius autem auitę institutionis duplex ratio fuit.
Vna quidem, quia tum temporis Christiani sacram
Eucharistiam non ore (vt modo vsus obtinuit)
sed manibus excipiebant, domumque deportabant:
ideoque probe lotas, & puras esse oportebat, vt quæ
sacrum illud vitæ melioris viaticum exciperent.

Altera, eaque potissima causa hæc fuit, vt illa
lotione manuum, corporisque munditie, moneren-
tur, quæ deberet esse animi, mentisque puritas, can-
dor illibatus; & eximia quædam continentia, ad
quam vocari potest ea lex antiqui Testamenti Sa-
cerdotibus imposita, qua iuebantur tempore vicis
suar, ab vxoribus, licitaque alias venere abstinere; vt
mihi author est Beda, & Theophylactus.

In c. 1.
Luc.

L. de
Monar-
chia.

Imò, Philone teste, eo tempore non domi suæ,
sed in domibus atrij templi habitabant, ne aliqua
legali immunditia foris sese contaminarent.

Ad eandem munditiei, & castimonie legem,
traduci potest illa consuetudo, qua in Ecclesia Lati-
na Sacerdotibus coniugium interdicitur, de quo D.
Ambrosius quæstionem mouet: cur in antiqua le-
ge concessum illud, negatum in noua?

Vt nodum illum soluat, respondet, quia in vete-
ri lege Sacerdotes rarius & per vices templo serui-
bant:

bant: in noua autem quotidie ministrant. *Sacerdotes*, inquit, *die, noctuque pro plebe sibi commissa oportet orare. Mundiores ergo debent esse cæteris, quia actores sunt Dei.*

*In c. 3.
Ep. 1. ad
Timoth.*

Quod ipsum argumentum foelicissime tractat, & persequitur D. Augustinus: quærit enim. Cur si licet, & bonum est nubere; Sacerdoti non liceat? vt illi dubio faciat fatis, hæc subiicit.

Quia debet mundior esse quam cæteri, quia sancta sunt, quæ administrat. Nam sicut ad comparationem lucernæ, tenebræ non tantum obscuræ sed etiam sordidæ sunt: ad comparationem autem stellarum, lucerna caligo est: ad solis vero comparationem stellæ nebulosæ sunt; ad Dei autem claritatem sol nox est: ita quæ ad nos licita, & munda sunt: ad Dei dignitatem quasi illicita, & immunda sunt.

*L. quæst.
vtriusque
Testam.*

Hæc Christiana eloquentia D. Augustinus, vt luce meridiana clarius ostendat, quam purus esse debeat, castusque Sacerdos Dei ter opt. ter max. administrator.

Lucerna est in domo Dei, ideòque super candelabrum poni debet, non sub modio coniugij.

Stella est infixæ Ecclesiæ, tanquam cælo nouo.

Sol est positus in firmamento huius æui mortalis. Ideòque & lucerna defœcator, & stella purior, & sole ipso lucidior sit oportet. Est lux ipsa solis huius aspectabilis, & nobilissima cœlestium cor-

R r

porum

314 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
porum affectio, quæ nullo vicinorum corporum
appulſu, nullis qualitatibus externarum contagijs
inſici poteſt, ac fordeſcere.

Et luci cognatus eſſe debet Sacerdotum animus,
qui nullam impuri amoris colluuiem, fordes om-
ninò nullas patiatur: vel ob id tantum, quod diui-
nis Miſſarum ſolemnijs propius interſit, quod aris
aſſiſtat, quod epulo Dominico participet.

Ob eandem ſacrorum reuerentiam, adorandam-
que Eucharistiæ maiestatem, video quondam ali-
cubi prohibitum, ne qui erant in communi vita,
legitimo alioqui matrimonio copulati, totius Qua-
drageſimæ tempore coniugij vſum adhiberent;
qui id feciſſet minus pius, & religioſus videretur.

Hom. 16. Hinc illa S. Eligij Nouiomensis Episcopi. *Nam,*
vt quidam sapiens ait, similis reatus est fideli Chri-
ſtiano diebus Quadrageſimæ etiam cum propria vxo-
re concumbere, ſicut & carnes in eâ ſumere. Hæc
ille. Vtque videas ac mireris, quis fuerit illius æta-
tis, ſæculique ſenſus, quis Patrum animus, zelusque
caſtimoniæ; Concilium Eliberinum vnus anni
pœnam ijs imponit, qui deſtinatò vacarint rei vxo-
riæ; & hoc genus voluptatis experti ſint eo Quadra-
geſimalis ieiunij tempore, quo ad ſacram ſynaxim
diſponi debet animus.

c. 9. Neque dixeris eam tantum vnus Concilij men-
tem fuiſſe: fuit & illa ſanctiſſimorum Pontificum,
quos

quos inter Nicolaus Papa in responsis ad consulta Bulgarorum : significat eam esse Romanæ Ecclesie consuetudinem, vt Christiani omnes, in Quadragesima communicarent, & proinde omni carnis voluptati renuntiandum monet.

Quod si voce, monitisque Patrum, si oraculo magni Pontificis, etiam coniugatis tam diuturna continentie lex imponitur, vt se ad pias preces; & diuini corporis communionem apparent; quanta hominum Deo sacrorum continentia esse debet, vt in dies singulos altari seruire possint, & tractare veneranda illa, & ipsis Angelis tremenda mysteria. Pro quorum vsu, ac reuerentia bene cecinit Arator Diaconus. *Ecclesie nunc alma fides, sine fine pudicos, Pontifices iubet esse suos.* In Act. c. 30.

Et certe Diuus Dionysius, magna illa tuba resonantis cœli, negat vllum admittendum esse ad Pontificium Ordinem, & dignitatem Sacerdotij, qui non profiteatur *se mundum, & sanctum ad ea quæ sancta sunt, atq; pura tractanda venturum.* De Eccl. Hier. c. 1. Quidni enim mundus sit, & sanctus, qui elata voce pronuntiat, ac profitetur ascendere se ad montem, ad tabernaculum Altissimi?

Magnus ille gentium Pater Abraham, dum in montem cum filiolo Isaac sacrificaturus pergeret, asinum, & seruos ad illius pedem, ad abiecta vallium loca consistere iussit, vt suo exemplo doceret,

R r 2 quo:

316 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
quo pede, quo comitatu Sacerdos alta montium,
& pretiosa sacrificij myſteria ſubire debeat: vt in
ijs alter Ifaac, eo longè potior, æterni Patris filius
hoſtia immoletur. Nimirum ad ea admitti non
potest aſinus, aut ſeruus: ſeruile, & aſinum inge-
nium, ad gulæ paſcua, ad fœdas voluptates abie-
ctum: quî enim admittatur, qui aſcendit in taber-
naculum, non vetus illud, in quo fumus tantum,
aut nebulæ aut euaneſcens gloria maieſtatis, non
arca ophireo auro illuſa, non manna rorifero ex
aëre concretum, non muti Cherubim, ſed auguſtio-
ra longè, ac diuiniora: ea ſcilicet, in quibus pro ar-
ca, pro manna, pro rore, pro Cherubinis, ſit ipſe
Deus, fons vitæ, & ſedes maieſtatis.

§. 3.

De ſigno Crucis.

Vbi ad altaris pedem ſteterit Sacerdos ſacræ
Miſſarum ſolemnia inchoaturus, primum ſe
munit ſigno Crucis; de quo mihi ſuccurrunt tres,
eæque præcipuæ in primis quæſtiones.

Vna de numero; altera de ſede; alia denique de
myſterijs, præſidio, virtute, gloria, quæ ab illo ſi-
gno ſeu corpori, ſeu animo inſigitur.

L. de ob-
ſer. Eccl.
c. 14.

De numero id obſeruat Mycrologus ſignum
Crucis in Miſſa quandoque ſemel, quandoque ter,
quandoque etiam quinies exprimi, numero ſem-
per diſpari, nunquam pari. Quæ cauſa?

Hæc est in oculis, & manibus: semel efformatur, vt diuinæ naturæ vnitatem representet: ter vt personarum Trinitatem; quinquies, vt ad quinque Christi plagas, memor, gratus, & pius animus reuocetur: ecce quæ in numero religio, quæ religionis expressa species. Nos in ipso Missæ principio altiora mysteria à Cruce ordimur: & illam semel in fronte fingimus, vt ea notetur diuinæ naturæ vnitatis: Æthiopes autem in ipso sacrificij limine ter sese signât, vt ternario numero Trinitatem designasse videantur: Et hæc de numero, eiusque ratione.

Venio ad sedem Crucis, partesque corporis, quæ illa muniuntur. Eæ sunt frons, os, & pectus: has enim potissimum signare maiores docuerunt; non sine Numine, & consilio rationis, ac pietatis pleno.

In fronte signatâ hæc mysteria Sancti Patres commendant.

D. Augustinus liberam, atque explicatam fidei confessionem. *Non sine causa, inquit, signum suum* Con. 3. in Ps. 30. *Christus in fronte nobis fieri voluit: tanquam in sede pudoris, ne Christi opprobrium Christianus erubescat.*

Quod si ea cuilibet Christiano communis est ratio; Sacerdoti certe vel maximè singularis, cuius propria fidei professio, quæ pudorem, ruboremque in fronte nesciat, nisi eum velis à fuso Christi causa sanguine creatum.

Ea quondam fuit magni Præfulis, inuicti Mar-

318 SPECVLVM ECCLESIATICORVM,
tyris S. Macedonij Constantinopolitanæ Urbis E-
piscopi: qui insignem illam fidei notam, religio-
nisque tesseram & viuus, & mortuus vsurpauit.
Cum enim exanime iaceret corpus, claro, & illu-
sti prodigio, elata manu signum Crucis fronti im-
preffit: vt non animus tantum in cœlis agens vita
beatior: sed etiam in terris eo vacuum corpus ab
hoc signo suam in Christum fidem testaretur.

Niceph.
l. 16. c. 26.

D. Chrysostronus aliò consilia fleçit, & nota-
tam à Cruce frontem, refert ad gloriam splendidis-
simi ornamenti, quo præ cæteris eminere debent
sacrorum præfecti: Ij certè in diuinis oraculis dice-
bantur olim à Dauide *filij Core*, hoc est, interprete
D. Augustino, *filij Passionis, filij Crucis: portantes
in fronte, quod inimici in loco Caluarie fixerunt*, &
quod modo Reges, ac Cæsares ostentant in diade-
mate. Et hæc est Sacerdotum gloria, hoc sacratæ
frontis decus, hoc nobile capitis diadema.

In Ps.
xii.

A fronte pudoris, ac maiestatis sede descendit
manus ad os, & pectus, & tam huic, quam illi salu-
tis signum inscribit.

Ori quidem ne lingua, quæ à natura corrupta in
malum volubilis est, quæ flamma vorax, quæ v-
niuersitas iniquitatis, sese in scelus, in maledicas, &
cœlo ingratas voces aperiat, atque dissoluat.

Pectori denique, quod cordis est receptaculum,
domicilium amoris, & affectionum prope om-
nium

nium officina crux appingitur, ne vllas appetituum imagines, vllas suæ amoris typos à ratione, à Cruce, à Deo alienos in se excudi patiatur. Et hæc pro tribus illis corporis partibus militant rationes, à quibus venio ad alia mysteria, quæ in eo signo nitere, cœlum, Deusque voluit.

Primum videtur ab antiqua consuetudine, ac religione deriuatum. Pontificibus Hebræis id sacrum, ac solemne fuit, ostentare in fronte laminam auream, in qua scriptum legebatur, augustum, ineffabile, diuinum Dei nomen *Iehoua*, quod illis reuerentiam, populo religionem commendaret.

Quod in veteri lege Pontifex; hoc & in noua Sacerdos; præfert ille, atque exhibet in fronte, ianua mentis, signum Crucis, vt ex eo noueris quod Altissimi sit minister, quod illius nomen in lucem, in solem efferat, & ab illo sibi authoritatem, atque obseruantiam conciliet.

Et hoc primum in eo mysterium clauditur; addo & alterum, quod inuenit S. Hieronymus, qui censuit in fronte celsa corporis parte Crucem imprimi tanquam notam salutarem, à qua sibi timeat Erebus, & exterminator Ægyptius. *Crebro, inquit, Ep. 8. signaculo Crucis munias frontem, ne exterminator Ægypti in te locum inueniat.*

Vbi vindex cœli manus sese in Ægyptios explicuit, ingenti que strage, nocte vna, omnia eorum

primo-

320 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
primogenita cecidit, vt ab illa clade liber iret He-
breus, iussus est liminare domus signare signo *thau*,
quod vbi legerat vltor Angelus, nouerat vel ex eo
ibi latere electos Dei, & à communi excidio libe-
randos.

Hic orbis nobis est pro Ægypto exilij sede, do-
mo seruitutis, in qua multi iusto Dei iudicio ad
pœnas exiguntur: ab ijs à Crucis præsidio, plerum-
que liberi Sacerdotes, vtpote populus acquisitionis,
gens sancta, genus electum. Et illud diuini benefi-
cij, & eximia quædam illius bonitatis inclinatio;
quod sequitur, Sacerdotis officium probat.

A dura ceruice, à suis sceleribus, & inueterata
malorum consuetudine, eò iam venerat Israël, eò
lapsa erat solyma, vt eam nec terra ferret amplius,
Echel. c. nec cœlum intueri posset. *Appropinquauerunt*, in-
9. v. 1. quit Deus Ezechielis ore, calamoque, *uisiones*
Vrbis, quas vt Euro velocius expediret, è cœlis e-
misit sex Angelos, iussitque vt singuli haberent *Vas*
interfectionis in manu sua. Prius tamen quam ad
pœnam elaberentur spiritus illi vindices, omnia-
que ferro perderent; *Vir vnus vestitus lineis, & a-*
tramentarium scriptoris ad renes erat, iussus est trã-
sire per mediam ciuitatem, & signare *thau super*
frontes virorum gementium, & dolentium super cun-
ctis abominationibus, quæ fiunt in medio eius. Ita ha-
bes signum *thau*, hoc est, interprete D. Hieronymo,
signum

signum Crucis, ex tunc fuisse signum dolentium atque gementium.

Ex his, quæ prisca tulit, ac sensit ætas, hoc ad institutum meum deduco: dum iubetur Sacerdos ineunte sacrificio, quod pro totius mundi delictis offertur, frontem notare, signo *thau*, signo Crucis; unà etiam tacitè hoc symbolo monetur, ut sit è sorte virorum dolentium, atque gementium de peccatis, & abominationibus populi, ut ante probavi, cum in eas lacrymas explicui manipulum fletus ac doloris. Et illud est indulgentiæ, & piæ miserationis; quod subijciam erit insigne documentum nitoris ac castimonix. A Cruce ceu symbolo, ceu ornamento virginei pudoris, erigitur Sacerdos ad ipsam beatarum mentium puritatem.

D. Ioannes in alto mentis excessu vidit aperiri cælos, ac superùm domicilia, & in ijs Agnum stantem, stipatum agmine centum quadraginta quatuor millium signatorum: qui ut in alijs multis, cæteris eminerent, ita & in hoc quam maximè. Habebant enim *nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis.* Apoc. 14. v. 1.

Si quæras qui sint illi hoc nomine insignes, hoc stemmate nobiles, audies ex eodem Ioanne, Virgines esse, quibus pro tessera, pro laurea cessit amabile, & augustum illud nomen, signumque Crucis, quod in fronte elucet, quia frons sedes est pudoris,

Sf

&

322 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
& ianua virginæ mentis, in quam proinde euadit,
& inscribitur illud. *In nomine Patris, & Filij, &
Spiritus Sancti.*

Hoc ipsum Sacerdos aris assistens in fronte scribit, vt vna pudoris notas, continentia characterem, virginitatis typos & corpore, & animo circumferat. Et hæc à Crucis signo vitæ benè instituendæ sunt argumenta: omitto vim illius in Dæmones, aliaque istis affinia, quia satis obuia, & probè nota.

§. 4.

De Triplici osculo, altaris, libri, & pacis.

INter sacras cæremonias, ritusque quos usurpat Ecclesia, reponitur osculum, altaris, libri, & illud, quod vulgo dicitur, pacis, de quo prius quam tractem: ex Antiquitatis fide, ex Historiarum monumentis, ex Scripturæ authoritate, atque oraculis aliqua osculi symbola deducam; tum ea ad meum institutum reuocabo.

Omniauo osculum symbolum fuit amoris, ac benevolentie singularis: à qua factum vt apud Grecos, & Xenophontem eadem vox, φιλεῖσθαι, & amare, & osculari significaret: nimirum amor, qui in cordis regia, & arcano residet, ac latet, subit quodam modo in os, & per illud tanquam per ostium animi elabatur. Ad eam osculi, & amoris tum in voce, tum in reipsa communionem, accessit omnium

nium propè gentium vsus, ac sensus, qui amorem suum vnico ferè osculo prodidere: ita apud Romanos inualuit illud, vt amici in morte carissimorum, & filij in obitu parentum, sese ad eorum oscula demitterent, spiritum abiturientem aperto ore, & hiantibus quasi labris excepturi, quod summæ caritatis erat argumentum. Et illud ita cuiq; peruium est, ac tritum, vt pluribus probare sit nefas.

Arcanum magis, ac reconditum illud, quod osculum antiquis etiam fuerit indicium prærogatiuæ, dignitatis, imperij, gratiæque per illud conferendæ.

Exempla si voles tibi dabunt sacra pagina, Doctorum scholæ, ac pulpita, ipsique ritus in Sacerdotum consecratione quondam seruari soliti.

Caligarat Isaac, & oculorum orbis propè amiserat, lucisque huius vsuram, cum ad eum de veneratione redijt Iacob, & à Parente, sene quam optimo sibi bene precari, benedici petijt: cui senex: *Acce-* Gen. 27.
v. 26.
de, inquit, ad me, & da mihi osculum fili mi.

Quid opus osculo, quærit Abulensis? opus enim uero quam maximè. Ambiebat Iacob iura primogeniti, & amplissimi in fratres, ac posteros principatus: eum bonus Isaac in Iacobum filiolum natu minorem vno osculo transfundit.

Ita deinde posteris sæculis cum Saulem in Regem vnxit, erexitque Samuel, *Deosculatus est eum,* 1. Reg. c
10. v. 1.
& osculo ei regios animos, dignitatem, maiestatem, q. 20.

Sf 2

gratiam

324 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
gratiam impertijt : ita censuere Theodoretus, &
Procopius. Quamquam alij id referri malint ad
obseruantiam, quam Sauli osculo testabatur Sa-
muel : more tum recepto, vt populus in signum
submissionis Regem oscularetur. Quod si à regia
ad lyceum transire velis, & in hoc osculo sua vis, &
authoritas. In cōferenda laurea doctorali, & nouel-
lorum doctorum inauguratione, Academiae Prin-
cipes dabant osculum, vt quam habebant in do-
cendo authoritatem per osculum quodammodo
transmitterent.

Neque mirum si ea legendi, docendique pote-
stas ita diffundi potuit, cum & ipsa gratia quæ cœ-
li quodammodo, beatæque æternitatis dos est, fe-
menque gloriæ, sic possit participari. Certè quon-
dam in consecrationibus Sacerdotum mystica fie-
bat osculatio; & Episcopus Neomystæ incumbens,
impertito osculo consecrationem perficiebat. Imò
& ipse seruator optimus in discipulos insufflauit, &
illo suo spiritu, benignaque ad osculum inclinatio-
ne, Spiritum Sanctum, eiusque dona, ac charismata
immisit, atque inspirauit.

Est deinde osculum symbolum honoris, testi-
monium reuerentiæ, ac submissionis : quam vt
prodamus, non ori tantum, sed & manibus, & ipsis
vestibus osculum figimus. Vt sit illud professio que-
dam excellentiæ, & auctoramentum seruitutis.

Ita

Ita quondam deuota, supplexque pœnitens Magdalena, ad Christi, Seruatoris sui pedes abiecta, eos osculabatur.

Ita Constantinus Imperator ab imperij culmine magnus, ab insigni pietate, ac demissione longè maximus, suauari solitus oculos, & cicatrices Confessorum: gestiebat nimirum vi amoris, religionis impete erumpere, & complecti inuictos illos Christi Heroas, fidei pugiles, & cum eorum virtute, ac pietate quodammodo coniungi, ac conglutinari, quod per osculum faciebat. Imò quod in antiquitate laudes, ac mireris, iam inde ab initio susceptæ fidei, Imperatores & Principes Episcopis aduentantibus osculum offerre soliti, eratque illud signum venerationis, quod à laicis exhibebatur.

Sic olim S. Ambrosius cum ad Maximum Legatione fungeretur, & ille in prætorio ad osculum assurrexisset. *Nolo, inquit Ambrosius, osculari ut Episcopus, qui in prætorio vocatus sum tanquam non Episcopus.* Sui semper similis magnus Præsul, memorque Pontificiæ dignitatis, ferebat ægrius se fuisse vocatum, cum in palatio honoratius de sua legatione cum Imperatore conferre potuisset.

In Epistolis.

Eandem animi libertatem, ordinisque sui sacram maiestatem multis post sæculis tenuit S. Hugo Lincolnensis Episcopus: cum enim Richardi Angliæ Regis offensam incurrisset, quod eius no-

326 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
mine pecuniam à populo colligi vetuiffet : nihil ta-
men Regem veritus eum adiit, quem in facello do-
mus regiae ad altare conuerfum à tergo compel-
lans, *da mihi*, inquit, *osculum*.

Hic primò stupor Regem inuasit, & magna sa-
cræ libertatis admiratio ; deinde tanta Præfulis reue-
rentia, & authoritas, ad debitæ submissionis officia,
ad osculum induxit : inò & ad regias illas voces.
Si tales forent plerique Episcopi, Reges modestius a-
cturos : Nimirum infulæ, pedoq̃ue pastoralisua
vis etiam ad commouendos, & subiugandos rebel-
les animos ; maximè si virtus, constantia, & ardua
quædam libertas accesserit. Sed institutum profe-
quamur. Non enim solum honoris, ac veneratio-
nis signum est osculum, verum etiam obedientiæ,
debitæq̃ue submissionis.

Cum esset Pharaoni Iosephus carus in paucis, &
Ægypto, summo cum imperio præficiendus : sic
ad illum Pharao : *tu vero eris super domum meam,*
& ad tui oris imperium cunctus populus obediet :
Hebraicè *Iissac*, omnis populus ad ostium oscula-
bitur, quod erat argumentum insignis obedientiæ,
quæ Iosepho reddenda fuit, ex Pharaonis arbitrio.
Ita quondam vates regius cum præfaga mente, en-
theoq̃ue spiritu, iam inde à suis sæculis ætates lon-
ge consequentes monere vellet, atq̃ue obtestari,
vt Messia se se submitterent, illiq̃ue essent obedien-

res in paucis: his verbis, & hac adhortatione vsus. *Apprehendite disciplinam, in lingua sacra, osculamini filium, hoc est Dei filio, & Mellia, Seruatori vestro obaudite.* Ps. 2. v. 12.

Est & aliud ab osculo bonum: pignus quod-
dam, & arrha data, atque acceptæ fidei, cuius vim,
vinculaque sacratoria dum agnoscit Theodosius,
statuit, vt si quæ à sponso, ante nuptias initas spon- L. 5. de spons.
sæ facta sit donatio, ea valeat media ex parte, si ta-
men adfuerit osculum; secus si defuerit, nihil vali-
tura. Nimirum ab osculo fidei tessera, & sinceræ
mentis nota firmatur contractus, & si non accesse-
rit, infirmatur. Ad eandem osculo inditam legem
pertinet illud, quod refert Zonaras in Concilio
Trullensi: si quæ virgo post contracta iam sponsa- Can. 98.
lia, à sponso osculum admiserit, habeatur vt adul-
tera, si ad alium virum diuerterit, si aliò amores in-
flexerit. Non esset autem adultera, neque rea haberi
posset tantæ perfidiæ, nisi vel vno osculo fidem
censeretur obligasse.

Postremum quod in osculo legimus est insigne
pacis, & specimen amicitia singularis, à qua Hebræi
cognatas, affines & aliquo sanguinis nexu sibi iun-
ctas osculo salutabant: & Romanæ fœminæ pri-
mis temporibus virorum frontes osculabantur. Vi-
ris autem etiam datum illud, vt fœminis in ore os-
culum figerent, maximè verò post latam legem
de

328 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
de non bibendo vino, experiendi enim gratia an
vinum bibissent, in osculo communicando, os ad
os admouebant; hinc illud Arnobij. *Affinibus, &*
propinquis osculari eas fas est, vt sobrias comprobent.

Arnobius
l. 2. ad
Gentes.

Sed nihil adeo pacem ostendit, ac probat, atque
osculum, quod omnium prope gentium consuetu-
dine, sensuque habitum est concordiae symbolum.

Tom. 10.
serm.
quodam
de diuer-
sis.

Ita, vt aduertit Augustinus. *Olim osculabantur se in-
uicem Christiani in osculo sancto, quod est signum pa-
cis, si quod ostendunt labia, fiat in conscientia, id est,
si quomodo labia tua ad labia fratris accedunt, sic
cor tuum à corde illius non recedat.*

Ab ingenito illo naturæ sensu, iudicioque om-
nium nationum, factum vt Iudæ osculum, quod
pacem præferre debuit, & bellum Seruatori intulit,
appelletur à Sanctis Patribus *prodigium*. De illo sic
Ambrosius. *Dominus velut prodigij genus in prodi-
tore condemnans, ait. Iuda osculo filium hominis
tradis? hoc est, caritatis insigne conuertis ad signum
proditoris, & infidelitatis indicium? pacis hoc pigno-
re vteris ad officium crudelitatis? bestiali igitur
oris obsequio inferentem potius necem, quam charita-
tis fœdera deferentem diuinæ arguit vocis oraculo.*

L. 6. He-
xam. c. 9.

Eandem infandi Iudæ simulationem, peruersum
atque inmitem animum detestatur D. Augusti-
nus, & pio quodam concitatae orationis, irarumque
æstu excîtus, exclamat. *O signum sacrilegum! ô pla-
citurum*

citum fugiendum ! ubi ab osculo incipitur bellum, & per pacis indicium, pacis rumpitur Sacramentum.
 Ita sancti illi Præfules, sui orbis oculi, & gemina Ecclesiæ lumina in illud Iudæ osculum inuehuntur; ita etiam in illud declamauit Antiquitas non voce tantum, verborumque sono: sed & re ipsa, pioque instituto: vt enim mihi author est Tertulianus. Christiani olim in die Paschæ, id est Dominicæ Passionis, à pacis osculo abstinebant, in odium ac detestationem illius osculi, quo in solemni Iudæorum Paschate, à Iuda osculo proditus, hostibus, tormentis, infandæque cruci cesserat Saluator innocentissimus. *Die Paschæ, inquit, quo communis, &* L. de orat. c. 14.
quasi publica ieiunij religio est, meritò deponimus osculum: & hoc quidem, interprete Pamelio, in odium, & Ibidem.
fugamque proditoris osculi.

His ita ex occulto naturæ genio, rationis sensu, ipsaque Antiquitatis fide constitutis; propius ad quæstionem mihi propositam accedo, & rationes inuestigo triplicis illius osculi, altaris, libri, & pacis.

RATIONES CVR SACERDOS ALTARI,
 LIBRO, ET DIACONO OSCVLVM
 PRÆBEAT.

Sancti Patres, qui sacrorum rituum obseruatiores sunt, eorumque causas studiosa quadam, piaque indagine rimantur, censent osculum altari à ministro apprimi in signum venerationis: tum

T t

quia

330 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
quia eo clauduntur Diuorum reliquæ, spolia, &
exuuiæ nobiles magnarum mentium, quæ modo
in cœlis viuunt, regnantque euo beatiore: tum quia
ipsum altare sacrum, Deo dicatum, & ipsius corpo-
ris Christi sedes est, & veluti thalamus amoris; in
quo cum genere nostro, pusillisque mortalibus,
esse, deliciari, ac quiescere non dedignatur. Certè si
de arca scriptæ illæ & probatæ regis Dauidis voces.
*Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum
est.* Si de Christi etiam Infantis præsepio id efferre,
& posteris commendare sit ausus Nazianzenus.
*Præsepe adora, nam quæ Deo oblata sunt, eius parti-
cipatione, & contrectatione fiunt sancta:* Si inquam
& de arca, & de præsepio ita magnificè locuti san-
cti illi Heroes; si & illam, & hoc omni ueneratione
dignum censuere: quid de altari credis esse sentien-
dum? hoc certè quod illi; venerandum, imò & a-
dorandum osculo sacratiore; fuit osculum apud
Hebræos, Græcos, Latinos signum adorationis, imò
vox ipsa adorare ex eo deduci videtur; quod vene-
rabundi osculum rebus imprimant, easque ad ora
adducant: inde *adora*, quasi ad ora ductum. Sic
Gentiles suis simulacris oscula dare si possent, sin-
minus, manum exosculari: ita ij qui Solem Orien-
tem pro Numine colebant, osculabantur manum
suam: à quo ritu ut scelerato, & impio se liberum
faciat Iobus, *si vidi*, inquebat, *Solem cum fulgeret,*
¶

Osculatus sum manum meam. Ita Iacob emoriens C. 31. 7. adoravit fastigium *virga eius*, vel vt alij, *osculatus* 27. est; quod osculum adoratio quædam fuit, & eximij cultus significatio, quæ sacris aris impendi potest, etiam vel eo tantum, quod Christum referat, est enim ille *Petra*, & *Lapis angularis*, qui facit *utraque vnum*, & Iudæos, Gentilesque vno fidei, vno Missæ Sacramento nectit, ac sociat; imò humana diuinis, ima summis iungit, dum in vno personæ vinculo, diuinam naturam, cum humana copulat, atque maritat. Huius porro nexus, ac connubij memor, ac reuerens Sacerdos altari præbet osculum, eoque Deum hominem adorat.

Et hæc est ratio, quam etiam attigit D. Thomas, 3. p. q. 83. ar. 3. quo interprete, altare exosculatur Sacerdos: gratus pro illo amoris osculo, quo in Incarnatione verbum æternum, Dei filius naturam nostram sponsam sibi fecit. Quod si & illud velis, ac ames, ab altaris osculo recipi quodammodo & hauriri gratiam vberem, virtutum decora, prærogatiuam dignitatis, non ibo inficias, & lubens, volensque illud tibi concedam.

Si enim, vt censet Procopius: Saul ab vno Samuelis osculo Prophetiæ gratiam, donumque illud prælagæ mentis accepit: *osculatus est eum*, inquit, *vt gratiam que in ipso habitabat, ei communicaret.*

Si Iacob ab Isaaci parentis osculo iura primogeniti,

332 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
niti, in seipſe deduxit, ſi lauream & docendi autho-
ritatem, ac pondus etiam ex eo deriuare Doctores
nouelli, & melioris ſapientię candidati: quidni &
ab ara principe, in qua ſedet, ac quieſcit, Chriſtus,
Samuele ſanctior, Iſaaco ditior; ipſaſque Patris æter-
ni ſapientia, quidni inquam & ab hoc, & ab illa
copioſę gratię fluente; cęleſtium opum torren-
tes, ac maria ſapientię deducere poſſit? Poſte-
nim uero ſi vel tantum auuerit ea quę in altari im-
molatur uictima.

Sed ad oſculum libri tranſeamus, eſt illud inſigne
quoddam, & argumentum reuerentię, ac honoris
illius, quem ſacris paginis, & Scripturę oraculis Sa-
cerdos exhibet: & iure ſanę meritiffimõ: ſi enim
de Imperatorum ſanctiõibus pronuntiauit Am-
broſius. *Velut diuinos adorari apices*: quid de Scri-
pturarum codicibus, quę Dei ad nos litterę ſunt,
& oracula de cęlo miſſa dicendum putas? ſi Ter-
tullianus altiore ut ſolet ſtylo, eis *maieſtatem* tribuit,
& verę quidem, ac ſapienter; ſi Lucius Epiſcopus in
Concilio Carthaginenſi, ſacroque Patrum confeſ-
ſu, cui interfuit B. Cyprianus, *Sancta, & adorabi-*
lia Scripturarum uerba cenſuit: quid adeo mirum
ſi pio Eccleſię inſtituto Sacerdos aris miniſtrans li-
brum Euangelij dignatur oſculo? Certę ut à Iudęis
aliquid ad rem noſtram mutuemur: eos conſtat
ſacrorum librorum in paucis obſeruantes, ac reue-
rentes

De arbit.
interd. c.
4.

Apud S.
Cyprin.
p. 400.

rentes fuisse : nimirum eos spiritus hauserant à Moïse, à sanctissimis illis Patriarchis, à quibus cum vita, & sanguine magnos de Scriptura sensus imbibierant. Et hinc apud eos ea bibliorum reuerentia, vt iuxta illa federe nefas ingens duceretur, & ea illotis manibus tractare magnum piaculum.

Quod si ea probè loti vsurpassent, honoris ergo in altum supra capita sua erigebant, vt seipfos, suaque omnia viderentur submisisse.

Ab illa Scripturæ sacræ authoritate, & insita quadam maiestate fluxit illa obseruantia, cultusque, quem sanctissimi quique ei tribuendum esse censuerunt.

D. Barnabas, & ipse Christi discipulus, Ecclesiæ columen, & facundus cœli orator: Euangelium Mathæi quod ipse sibi sua manu studiosè descripserat, in sinu gestare solitus: imò, & cum eo sepeliri voluit, vt idem tumulus & Apostolum, & Euangelium tegeret: rebatur nimirum vir sanctus ab Euangelio ne sibi quidem mortuo esse recedendum, qui ab eo in vita nunquam discessisset.

Eundem sacris litteris honorem, ac reuerentiam detulit S. Bonifacius Episcopus, & Martyr; qui à virgine locuplete magni beneficij loco petijt, & impetrauit, vt sibi litteris aureis Beati Petri Apostoli litteræ describerentur *ob honorem, & reuerentiam* Tom. 2.
Scripturarum, inquit Baronius.

T t 3

Denique

Denique ne in hoc argumento longior sim, nostra aetate S. Carolus Borromæus qui Scripturam sacram quam sæpius lectitabat: nunquam nisi nudo capite, flexoque genu euolebat: audiebat nimirum in ijs sibi loquentem Deum, & Prophetarum oracula, atque Apostolicæ vocis tonitrua excipiebat, non sine sacro horrore, ac reuerentia; cuius æmulus Sacerdos in augusto Missæ officio, osculo librum Euangelij donare consuevit.

Elabor ad postremum, quod in hoc argumento mihi propositum fuit, osculum, quod pacis appellamus. Originem illud habuit è familia Christi, in qua discipuli redites Magistro suo osculum offerre soliti, in pignus amoris, & insigne venerationis: hinc illæ querelæ & amica expostulatio Christi ad Simonem Phariseum: *Intraui in domum tuam, osculum mihi non dedisti*; de more scilicet meorum familiarium, ac domesticorum. Ex illo, Ecclesiæ pietatis amans, ac retinens, in sacris Missæ solemnij osculum offerri voluit. Ideoque Diaconus olim contenta voce clamabat. *Osculemur nos inuicem*. Ad ea verba, quasi data, acceptaque venia: viri viros, fœminæ fœminas osculabantur, vt mihi testis est Clemens Alexandrinus, qui osculum illud, *mysticum* appellat. D. Paulus, *sanctum: salutate*, in-
L. 3. p. da c. 11.
1. Cor. 16. L. 6. He-xam. c. 9.
quiebat, inuicem in osculo sancto. D. Ambrosius, *pietatis, & caritatis pignus*.

Tertulia-

Tertulianus venerandæ antiquitatis obseruator,
 & interpres, *osculum pacis, signaculum orationis*: quod De Orat.
 à Sacerdote sacrificium immortalī Deo offerente c. 14.
 primum ad Diaconum, & ab hoc ad alios longius
 emanabat. In quo ritu doctè obseruat, Ioannes Be- De diu.
 lethus antiquissimus Theologus Parisiensis: sacris offic. c.
 operantem osculum accepisse primum ab ipsa 48.
 sacrosancta Eucharistia, ac deinde alijs dedisse: vt sen-
 tias vnde tibi, toti que populo amor, caritas, pax esset
 alta, scilicet ab ipso Altaris Sacramento.

Ea basiorum in templis consuetudo non diu te-
 nuit subeunte per osculum flagitio, imò duobus
 scelerum monstris perfidia, & impudicitia, quibus
 animi polluebantur. Hinc Ecclesia (quæ labentibus
 annis, collapsa etiam filiorum suorum innoxia pie-
 tate, prospectum voluit) osculum illud sustulit, &
 tantum sacros inter Ministros seruandum esse exi-
 stimauit.

§. 5.

De eleuatione manuum.

Habet in hoc ritu, sacraque corporis compo-
 sitione, quod arguat, & maledico dente ro-
 dat Hæreticus, & Papistarum Sacerdotem gesticu-
 latorem appellet: vt qui in Missa, velut in scena, co-
 micum agere videatur: modo enim curuo corpo-
 re sese in terram abijcit, modo sublimes oculos, ma-
 nusque in cælum tollit, modo brachia diducit,
 modo

336 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
inodo contrahit. Hæc è Lutheri, Caluiniq̃ue schola
iactabat aliquis malè doctus à malo Magistro dis-
cipulus, quem vt dedoceam, in illud incumbam, vt
luce clarius appareat eleuationem manuum (de
qua mihi in præsentia disceptatio) cum natura, cum
ratione, cum Antiquitate consentire.

Natura duce, ac magistra quisquis venerandum
Numen adorat, supplices in cœlum manus attollit.
Habitus orantium hic est, inquit Apuleius, *vt ma-
nibus extensis ad cœlum precemur.*

Hæc ratio in oculis est, quod cœlum Dei fedes
sit, patens, apertum, explicatum templum, quo
proinde spectant, & tolluntur manus.

Hunc naturæ, ceu communis matris sensum
probat, quod Romani ab eadem edocti pietatis si-
mulacrum effinxerint, sublatis, & expansis in æthe-
ra manibus. Quem ritum à Gentilibus seuerè ob-
seruari voluit Constantinus etiam lata lege. Præ-
scripsit enim vt Gentiles die Dominico feriantur,
Enseb. in vota que sua exponerent eleuatis in cœlum mani-
Vit. c. 28. bus, & animis: imò suam ipse imaginem eo habitu
fingi voluit, & in posteros transmitti, vt directis in
Enseb. c. sidera manibus, superis, Deoque supplex videretur
3. Constantinus.

Pugnent ergo Hæretici cum Cæsarum statutis,
ac decretis, pugnent cum recepto apud ipsos Genti-
les more, pugnent cum natura: ita certe pugnare
videntur,

videntur, modo Papistas impugnent. Sed expugnabunt nunquam, nisi & ipsam antiquitatem, quæ etiam barbaris venerationi esse solet, impugnent, atque expugnent.

Moyſes certè legitur orasse expansis in cœlum manibus; seu à Deo beneficium exposceret, seu in hostes iret, quod non semel miraculo probarunt superi. Iosephus Antiquitatum Iudaicarum scriptor illustris, existimat manna primum in manus orantis Moyſis incidisse; ita enim habet. *Dum Moyſes* L. 2. c. 3. *precabundus palmas attollit, ros de cœlo delabitur, qui cum manibus eius hærens concreuiſſet, suspicatus ille hanc alimoniam à Deo demitti, deguſtat, ac mox deguſtandum alijs offert, ut experti crederent.*

Fuit manna signum paternæ, diuinæque in Israëlem beneficentiæ, fuit naturæ prodigium, stuporis obiectum, & cœli benignioris miraculum, quod non incidit, nisi in manus sublimes, & elatas, à quibus in alta pace, armorumque silentio, israëli inuentum est annonæ subsidium. Vis in puluere martio, in bellico strepitu, hostes inter, & arma potens omninò præsidium? & illud offerunt elatæ in æthera palmæ.

Hebræas acies armata militum manu inuaserat Amalec, ne obrueret contra emittitur cum exigua turma Dux inuictus Iosue; Moyſes autem ex aduerso colle, non armis, sed oratione pugnat, leuat ad

Vu

superos

Exod. 17. v. 11. *superos manus, & mirum propitio Numine prodigium. Cum leuaret Moyses manus, vincebat Israël, sin autem paululum remisisset, superabat Amalec.*

Hæc ubi spectarunt Aaron, & Hur, tantum esse momenti, ac ponderis in ea manuum eleuatione, vt si starent illæ, staret Israël; sin autem remitterentur, illico caderet, hostique cederet: hæc inquam, ubi spectarunt, tum inuito consilio, ne graues Moyses manus suapte mole deficerent, ac collaberentur. *Sumentes lapidem posuerunt subter eum, in quo sedit, Aaron autem & Hur sustentabant manus eius ex utraque parte, & factum est vt manus illius non lassarentur, vsque ad occasum solis, fugauitque Iosue Amalec, & populum eius in ore gladij.*

Hic sese in varias sententias spargunt Interpretes. Vna, ne hæc victoria Israël armis, ferroq; tribuenda videretur. Altera, vt eo symbolo vis orationum innotesceret. *Oratio enim, vt ait Augustinus, oranti est presidium, Deo sacrificium, Dæmoni flagellum.*

Sed cur Deus ter opt. ter max. qui animos altius aspectare solet, non actione, non gestu corporis moueri, pugnae momentum, ac victoriae pondus in eo posuisse videtur, si starent erectæ in cælum manus, sin autem concidissent, & vel suo, vel etiam virgæ pondere, in terram inclinassent, illico in hostem inclinaret victoria?

Respondet Tertulianus Moysen eo corporis habitu,

bitu, ea brachiorum extensione orantem, typum L. contra Marcionem c. 18. fuisse Christi in Cruce pendentis, ut iam inde à Cruce, à Christo ei affixo subsidium peteretur.

Alij volunt hoc signo indicari quis esset orantis animus, quæ contentio, quæ remissio, si enim collaberentur manus, vna etiam collabi videbatur orantis feruor, sin autem attolli, & erigi, etiam efferuescere, & inualescere deuotionis æstus.

Ego vero existimo fuisse ludum illum amabilem diuinæ prouidentia, quæ etiam tum ritum illum orandi probare voluit, & ostendere eo loci, ac temporis vel maximè conuenire.

Audiebatur tubæ clangor, strepebant tympana, Mars æstuabat, certabat Israël, certabat & Iosue, etiam oratione pugnare debuit ipse Moses; ea porro manuum eleuatio pugnantis est, ac dimicantis; exhibet enim brachia in modum arcus extensa, è quibus in hostem euolent vindices sagittæ.

Ita quondam orauit, & pugnavit bonus Iacob, qui emoriens hæc Iosepho veluti tabulis vltimis legauit. *Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & in arcu meo.* Gen. 48. v. 22. Fuit illa pars ager in Sichem; sed nusquam cum Iacob, in gladio, & arcu sibi comparasse legitur, ideoque Chaldæus scitè vertit, *quam tuli in gladio, & arcu, id est in oratione, & precibus.* Iustis enim oratio gladius, est, & arcus.

Eo quondam vsus Dauid, dux omninò magnus.
Ps. 17. v. Posuisti, inquit, ut arcum aureum brachia mea.
 55. Beatus Ephrem arcum illù esse credit extensa in o-
 ratione brachia; *quoniam, inquit, in ea manus exten-*
dimus, & veluti sagittam in inimicum dirigimus.

Sed & alia huius antiquæ consuetudinis est ratio,
 quam paucis attingit Tertulianus, probatque qua a-
 nimi fortitudine, quo robore debeat esse Christia-
 nus, ac Sacerdos quisquis expansis manibus Deum
 orat, eo scilicet vt in manibus Dei sit, ad omnia
 promptus, seu prospera fluant, seu aduersa refluant,
 ad omnes fortunæ casus, ad grauia, acerba, funesta
 religionis, cœlique causa toleranda. Hos animos,
 inuictumque robur portendit ipse orantis habitus:
 audi Tertulianum grandi vt solet cothurno insur-
 gentem. *Paratus est, inquit, ad omne supplicium ipse*
In Apo- habitus orantis Christiani, quasi dicat orans, præsto
 10. c. 30. *sum, ne cte, aut plecte si vis, aut certè miserere.*

Ita, teste Prudentio, inclyti martyres cum ad car-
 ceres, ad supplicia ducerentur, manus attollere soli-
 ti, & expandere in formam Crucis, vt se ad Crucem,
 & immania quamuis tormenta paratos, & expedi-
 tos ostenderent.

De ex-
 hort.
 Martyr.
 c. 8.

Huic affinem causam reddit Tertulianus, ait
 enim Sacerdotem sæpius in Missa orare expansis in
 Crucem manibus, vt hoc gestu corporis proteste-
 tur se cultorem esse Crucis; & Crucifixi in paucis
 aman-

amantem; & ab illo sperare omnia, eiusque merita, ac sanguinem per extremos cruciatus expressum ostentare æterno Patri; vt ab illo in nos effluat miseratione, vel vna obiecta Cruce, aut Crucifixi imagine.

Quod si ea ratio tibi mystica videtur, dic age cum Clemente Alexandrino, quod eleuatio manuum indicet, & mentem in oratione attolli oportere, parum enim est, si erigantur in cœlum manus, si interea temporis mens ipsa in terras deprimatur. *Caput, inquit, & manus in cœlum extendimus corpus à terra educere conantes, erectam, & eleuatam animam desiderio meliorum, cogimus in sancta progredi, magno animo corporis vinculum despicientes.*

Ad extremum pro coronide adijci potest, hæc ratio, vt & cor in cœlum abeat; & manus; id est opera, fundantur. Ita porrò puras, & multis meritis graues manus leuabat Dauid, cuius eæ voces testes animi. *Leuabo manus meas ad mandata tua que dilexi:* hæc etiam in bellico puluere, in aulae strepitu, in æstu negotiorum canebat Dauid: cuius æmuli omninò pauci; hoc enim orbe, quo volumur, quamplurimi in cœlum vocem eleuant, at minime manus explicant, & virtutum actus ad superiores emittunt, in quos certè verti potest illud Isaaci: *vox quidem vox est Iacob, manus autem, manus sunt Esau.* Ne tibi aliquando eæ sint; excipe quæ tibi Augustinus singulari vir pietate, & miranda eruditione

342 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
ditione magnus. *In manibus, inquit, opera debemus
accipere: ergo talia sint opera, ut ea possis in altum,
in conspectu Domini leuare, poteris autem si manus
tua, id est actus tui, & conuersatio tua non sit in ter-
ris, sed in caelo.*

Eiusmodi fuit olim Iosephi Abbatis, viricum
Vit. Patr. Deo magnis omninò virtutibus copulati. Is cum
expanderet in oratione manus, in caelumque at-
tolleret, digiti eius videbantur velut decem lampa-
des ignis, claro & mirifico splendore lucentes, ut in
Patrum monumentis traditur.

Huic affine est illud, quod de Conrardo Egino-
nis, quondam Abbate Villariensi, ac deinde Sanctæ
Romanae Ecclesiæ Cardinali, & Episcopo Portuen-
si, referre solebat Guilielmus Abbas Villariensis.
Hist. Leod. lib. 6. Cum accederet ille propius ad augustissimum Eu-
charistiæ Sacramentum, manusque de more, sacro-
que ritu tolleret; tanto in illud ardore animi fere-
batur, ut ignescere videretur. Certè digiti illi quibus
sacrosanctam Hostiam sub sacrificium attrectari fas
est, eâ luce radiare soliti, ut ad legendum, scriben-
dumve, etiam obscura & intempesta nocte, lumi-
ne alio opus non esset: quod ipsum & oculis hau-
sisse se, & experientia didicisse, Cantipratano ipsi te-
stis est Guilielmus Abbas, cuius supra memini.

His prodigijs pium Numen ostendere voluit,
quam accepta sibi foret ea manuum eleuatio, si
modo ad arduæ mentis eleuationem sequeretur.

§. 6.

De Sacerdotis inclinatione.

SCitè quondam pronunciauit D. Cyprianus.
Placendum diuinis oculis etiam habitu corporis: Serm. de Orat. Dom. 2.2.9.83. ar. 11.
 cuius rationem è natura, ipsaque hominis molitione deducit Angelicus Doctor. Cum enim ille totus à Deo sit, necessum est vt totus etiam ei seruiat: cum & corpus diuina manu, meliore argilla, lutove compactum, & fictum sit; & mens altior inspirata diuino quodam afflatu, oportet, vt & corpus Deo, tanquam figulo, & mens eidem, vt authori submittatur.

Signum autem huius submissionis est ipsa corporis inclinatio, cum qua sese inclinat animus tum ob sui despicientiam, tum ob honorem, ac reuerentiam supremi Numinis. Et illa naturæ nostræ compagem, figmentumque attingit ratio, hæc ad Deum pertinet.

Inclinauit cœlos Patris æterni filius, imo & maiestatem abiecit suam, descenditque formam humilis serui accipiens. Sacerdos, qui eo loci, ac temporis eum in terris refert, ideo sese inclinat, vt spectantium oculis obijciat speciem aliquam, & imaginem Dei sui, qui sese hominum amori, commodisque ita demisit, vt homo fieret. Et ista spectant ad supremi Numinis in mortale genus indulgentiam: hæc ad vberem

vberem

344 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
vberem sacrificij prouentum : surgit ille à radice
humilitatis, cuius signum est ea corporis inclinatio,
cum qua animus profunda quadam sui cognitione
in seipse descendit, & nihilo sui, è quo prodiit, im-
mergit, vt emergat altior. Et hoc quidem ex primo
Christianæ legis præcepto, placitoque religionis,
de quo scitè scripsit olim D. Augustinus ad Diosco-
rum. *Vt olim Demosthenes ter rogatus quid præci-
puum esset in oratoria facultate, ter respondit, actio-
nem; ita si de præceptis Christianæ religionis rogare-
tur, semper responsurum, humilitatem.*

Ep. 36.

L. 2. Ep.
54.

Quod si ea humilitas, animique demissio, Chri-
stiano cuique communis, Sacerdoti certè, maximè
debet esse singularis. Vt enim D. Gregorius. *Sola
humilitas est officij Sacerdotalis erectio.*

Quisquis aris assistit Sacerdos, est ille lux mun-
di, ab illo surgit, & clarescit, virtutum, bonorum-
que operum dies, dissipantur peccati tenebræ, nox
ignorantiæ mundo incumbens fugatur, vtque fu-
getur procul, & perennis sit vsura lucis, necessum
est vt ille dies à vespere, hoc est ab humilitate sese
terris ostendat.

Nos pusilli mortales cum dies censemus, initium
ducimus à manè, contra Deus à vespere ordiendum
esse docuit. Factum enim non sine Numine, suavi-
que prouidentia, vt dies ille, qui primus orbi illuxit,
Deique opera distinxit, inceperit à vespere : *factum
est,*

est, inquit Scriptura, *vespere, & manè, dies vnus.* Gen. I. v.

Hinc incidit quæstio, cur author naturæ Deus, & magnus ille vniuersi parens computum dierum suorum à vespere exordiri velit?

Catharinus vt nodum illum dissoluat ex suo ingenio magis, quam ex veritate, vult solem primò productum in altero hemisphærio, opposito ei in quo prodierat Adam: sicque prima lux illi illuxit, cum Adamo esset alta nox. Verum vt hoc velit fidem non faciet: si enim Adamo vtpotè vniuersi Domino, adnata cætera, quidni & ipse sol, illorum oculus? & cœli gemma?

Credunt alij initium dierum sumi à vespere; quod vesper, & nox prior fuerit ipso manè, ipsa luce: censent enim fluxissè noctis horas omnino duodecim, quarum beneficio è nihilo vocatum cœlum, terra, & immensa aquarum abyssus: tum deinde successissè lucem, eamque duodecim etiam horas integrastenuissè; sicque ex nocte, & luce, ex vespere, & manè dies primus conflatus mortalibus oculis apparuit.

Ex illa persuasione manauit ille mos apud Iudæos, imò & Ecclesiam Romanam vt dies festi à vespera, ad vesperam celebrentur, appositè ad primam illam dierum institutionem.

Nonnulli etsi fateantur ante lucem præcessisse tenebras, *spiritus enim Domini ferebatur super a-*
X x *quas,*

346 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
quas, & tenebræ erant super faciem abyssi: contem-
dunt tamen illam caliginem abyfso fufam, sex tan-
tum horis terram occupaffe: ac deinde amcenum
solis iubar, fontemque luminis conditum esse in
ipfo meridie, & quasi grandi iam, adultaque die.

Sed hîc non vertitur cardo meæ quæftionis, ne-
que ea sententiarum inter fe pugna, & varijs argu-
mentis hinc & inde difcuſſa veritas, lucem affert dif-
ficultati, quam ad mores efformandos euoluo: ad
illos mihi plus fatis ſi conceſſeris illud, initium ope-
rum Domini datum in profunda nocte, denſiſſique
tenebris; ſicque primum omninò diem à vespere
cœpiſſe. Ex quo certe confici velim quatum Deum
inter, & homines interſit, quod inter huius, illius-
que conſilia, ac molitiones ſit interuallum.

Nos tricubitales homunculi, terræque ſarcina,
ſi opera ducimus; ſi puſillo in orbe meditamur
magna; lucem volumus, ſolem amamus, & noſtra
luci, ſoli que obijcimus: vt ab illo pareant mortali-
bus oculis, & malè niteant. Secus omninò Numen
altiffimum, mundi rector, & arbiter, hic enim in
obſcura nocte, inglorijs tenebris prima ducit rudi-
menta mundi, & rerum maximarum initia moli-
tur; vt vnus cœcæ noctis ymbra, tenebrarumque
inuolucris opus omne ſuum obtegat, atque inuol-
uat; doceatque etiam à nobis ſic velari oportere;
præclaro fanè ſtudio demiffionis, & animi huma-
na omnia infra ſe deſpicientis.

Et ista tibi à sole morum documenta : eadem etiam ab oculo parui mundi , id est tui corporis lucerna, & si voles altero sole : hoc enim suggerit Philosophorum lycæum, & medicorum affirmat schola ; pupillam oculi , quò nigrior fuerit , eò acutius obiecta reddere ; eòque melius, quò profundior.

Quisquis es Sacerdos, es Ecclesiæ, quod vniuerso sol, quod oculus corpori : ideoque quo à tui contemptu nigrior, quo ab humilitate fueris profundior, eò aptior regendo magno corpori, id est Ecclesiæ. Ad hanc porrò profunditatem te ducit ea corporis inclinatio, quam inter sacra vsurpare soles ; si modò illa animi inclinationem vt debet, etiam exprimat.

CAPVT IX.

*De Cæremonijs Missæ ; ijs maximè, quæ
verbis exprimentur.*

Dixit olim, & scitè quidem Orator Romanus ne histrio videat in scena, quod non videat sapiens in vita. Ille vt auditorum oculis, auribusque seruiat, eius mores, geniumque induere solet, cuius personam in scena sumpserit exhibendam. Si Regem ille e mentito ad tempus habitu, assumpta purpura, sceproque defert in theatrum, Regis ora, vultus, oculos, frontem ostentare nititur, & licet è vililuto,